

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України,
доктору політичних наук, професору,
провідному науковому співробітнику
відділу міжгалузевих і порівняльних правових досліджень
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України
Горбатенку Володимирі Павловичу

ВІДГУК

**офіційного опонента – докторки наук
з державного управління, професорки,
завідувачки кафедри публічного управління та економіки
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
Євмешкіної Олени Леонідівни
на дисертацію Мовчан Уляни Валеріївни
«Теоретико-методологічні засади стратегічного планування та
прогнозування політико-правового розвитку України», поданої на
здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та
поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія»**

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційне дослідження У. В. Мовчан присвячене вивченню теоретичних та методологічних засад стратегічного планування та прогнозування в контексті політико-правового розвитку України.

На сьогоднішній день Україна знаходиться під впливом низки політичних, правових, соціальних та економічних викликів, зумовлених повномасштабною війною. Для нашої держави є важливим вироблення комплексної візії подальшого політико-правового розвитку, зокрема, в контексті євроінтеграції. Розробка даної візії з поєднанням стратегічних та тактичних підходів дозволяє підготувати політико-правову систему держави до гнучкого реагування на наявні, а також потенційні виклики, а також забезпечити її послідовний розвиток та рух до євроінтеграції.

Первинним кроком для реалізації даних задач має виступати дослідження теоретико-методологічних засад необхідних процесів, а саме – стратегічного планування та прогнозування. Формулювання теоретико-методологічних засад є формотворчим елементом розробки стратегії політико-правового розвитку України.

Попри повномасштабне вторгнення, наразі в Україні продовжується розробка стратегічних документів, а також планів дій з їх реалізації, що є важливим, зокрема, в контексті майбутніх процесів відбудови. Проте більшість сучасних стратегічних документів України не є взаємоузгодженими та не містять реалістичних показників їх виконання. Дана проблема вказує на актуальність дослідження, що дозволить сформувати основу для розробки сучасної системи стратегічного планування України, що відповідатиме наявним та потенційним викликам.

З огляду на зазначене, дисертаційне дослідження У. В. Мовчан є актуальним та своєчасним для вітчизняної політології, зокрема для стратегічного планування політико-правового розвитку держави, а також має практичне значення для здійснення стратегічного планування в Україні.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні. Дисертація має логічну та продуману структуру, що дозволило дисертантці вирішити поставлені завдання та досягти мети дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є належним чином обґрунтованими. Авторкою використано ґрунтовну джерельну базу (202 джерела), більшість з опрацьованих джерел становлять праці (переважно англomовні) зарубіжних учених, які були глибоко та критично проаналізовані, праці вітчизняних учених, а також нормативно-правові акти України та практика здійснення стратегічного планування та прогнозування державними органами влади.

Дисертантка побудувала своє дослідження за планом, спрямованим на багатоаспектне виконання поставлених перед нею завдань. Дисертація характеризується системністю, аргументованістю та послідовністю викладення матеріалу. Для ознайомлення зі змістом та основними результатами дисертації У. В. Мовчан представлена анотація, аналіз змісту якої свідчить про її відповідність основним положенням, викладеним у тексті дисертації.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, його методологічна основа, наукова новизна, теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

У розділі 1 «Теоретичні засади стратегічного планування та прогнозування політико-правового розвитку» розглядаються основні поняття, засади та принципи стратегічного планування, надається загальна характеристика політичного прогнозування та досліджується співвідношення стратегічного планування та прогнозування. Авторка справедливо наголошує на необхідності врахування нерозривного зв'язку стратегічного планування і прогнозування. Адже на сьогоднішній день більшість стратегічних документів не містять прогнозного компоненту. У. В. Мовчан зазначає, що прогнозування перебуває в основі планування, а планування визначає потреби і характерні риси прогнозування організації чи політико-правового розвитку загалом. Планування дозволяє забезпечити побудову стратегії при певних прогнозах, тоді як прогнозування оцінює результати за наявності плану (с. 85).

У розділі 2 «Методологічні засади стратегічного планування та прогнозування» досліджено технології та методи стратегічного планування, а також методи прогнозування політико-правового розвитку. На схвальну оцінку заслуговує розробка дисертанткою системи методів, які можливо використовувати у процесі стратегічного планування та прогнозування політико-правового розвитку держави. Також авторкою було враховано

залежність обраної методології від різних підходів та інших особливостей. Адже вибір технологій, інструментів та методів залежить не лише від обраного підходу до стратегічного планування, але й від кількості його етапів. На кожному з етапів можуть використовуватися різні методи та технології.

У розділі 3 «Проблеми та перспективи стратегічного планування політико-правового розвитку України» узагальнено історичні аспекти та сучасний стан стратегічного планування в Україні, виокремлено особливості розробки методології стратегічного планування політико-правового розвитку України, проаналізовано проблемні аспекти стратегічного планування та можливості використання міжнародного досвіду. Крім того, визначено перспективи стратегічного планування політико-правового розвитку України, запропоновано підходи та структуру для розробки стратегії політико-правового розвитку України. Заслужують на увагу пропозиції необхідних заходів, які дозволять сформувати систему стратегічного планування політико-правового розвитку та забезпечити її постійне функціонування (с. 177-178).

Завершується дисертаційне дослідження розгорнутими висновками, які відображають отримані результати проведеної дослідницької роботи У. В. Мовчан.

Наукова новизна представлених результатів. Дисертаційне дослідження є першим комплексним дослідженням теоретико-методологічних засад стратегічного планування і прогнозування саме в контексті політико-правового розвитку України.

Дисертанткою ґрунтовно досліджено теоретичні засади стратегічного планування і прогнозування: понятійний апарат, принципи та критерії. У роботі визначено методологічні засади стратегічного планування та прогнозування, зосереджено увагу на українському контексті та практиці стратегічного планування і прогнозування. Дослідивши методологічну та

емпіричну базу дослідження можна робити висновок, що отримані дисертанткою результати є обґрунтованими і мають наукову новизну. Варто відзначити, основні положення та висновки, які обґрунтовуються вперше:

- запропоновано визначення поняття «політико-правовий розвиток»;
- досліджено методологію стратегічного планування та політичного прогнозування політико-правового розвитку держави залежно від різних підходів; відзначається, що основу методології планування становлять такі методи: SWOT, PEST, PESTEL, STEEPLED аналіз, модель цілей та ключових результатів (OKR), GAP-планування, моделі VRIO, 7 «С» та п'ять сил Портера;
- комплексно розглянуто взаємодію стратегічного планування та політичного прогнозування задля ефективнішої побудови стратегічних документів;
- проаналізовано виклики, які впливають на політико-правовий розвиток України та інших країн світу у зв'язку з повномасштабною війною;
- досліджено актуальні проблеми стратегічного планування та політичного прогнозування політико-правового розвитку України та надано рекомендації щодо способів їхнього вирішення.

Також у ході дослідження дисертанткою удосконалено, серед іншого: понятійний апарат та теоретичні засади стратегічного планування та політичного прогнозування; порівняльний аналіз іноземних систем стратегічного планування; аналіз історичного розвитку системи стратегічного планування в Україні.

Висновки авторки, висловлені пропозиції та рекомендації можуть бути враховані у теоретичній та практичній сферах. Зокрема, їх можливо використовувати для розробки практичних посібників зі здійснення стратегічного планування для різних зацікавлених сторін, для розробки

системи стратегічного планування і прогнозування політико-правового розвитку України, у процесі підготовки державних стратегічних документів. Крім того, дисертаційне дослідження може використовуватися для вдосконалення викладання дисциплін, що стосуються стратегічного планування, у вищих навчальних закладах України.

Виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Достовірність отриманих дисертанткою наукових результатів забезпечується широким використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Під час написання роботи використаний метод аналізу і синтезу (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 3.2), аналітичний метод, а саме: документальний, дискурсивний, інституційний аналіз (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3), компаративний та логіко-семантичний методи (підрозділи 1.1, 1.2), структурно-функціональний метод (підрозділ 3.3), методи моделювання (2.1, 2.2). Як вбачається з відповідних положень дисертації, авторка володіє методологією наукової діяльності, що дозволило їй виконати поставлені наукові завдання.

Повнота викладу основних результатів у наукових публікаціях, зарахованих за темою публікації. Основні наукові положення та висновки були повною мірою висвітлені в опублікованих працях, а саме: у 11 наукових статтях, з яких 7 статей опубліковані у фахових виданнях України з політичних наук, а також 4 тези доповідей на наукових всеукраїнських та міжнародних конференціях. Усі публікації пов'язані з темою дисертаційного дослідження та розкривають його зміст.

Відповідність дисертаційного дослідження встановленим вимогам. Дисертація У. В. Мовчан відповідає вимогам, встановленим чинним законодавством, а саме Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12 січня 2017 року, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Відсутність порушення академічної доброчесності. При вивченні роботи У. В. Мовчан не було виявлено ознак академічного плагіату чи інших порушень, які ставлять під сумнів самостійний характер виконаного дослідження. Використання ідей, результатів та текстів інших авторів містять посилання на відповідне джерело. У відповідних розділах дисертаційного дослідження здійснено посилання на публікації дисертантки, які пов'язані з темою дослідження та розкривають її зміст.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Відзначаючи актуальність, наукову та практичну цінність дисертаційного дослідження, варто звернути увагу на окремі дискусійні положення дисертаційної роботи У. В. Мовчан.

1. У першому розділі дисертаційної роботи авторка розглядає співвідношення стратегічного планування та прогнозування (підрозділ 1.3). Зокрема, досліджується сутність їхнього зв'язку і водночас епістемологічна суперечність між прогнозуванням та плануванням. Ґрунтовно пояснюється необхідність та взаємозумовленість даних процесів на різних етапах розробки стратегічного плану окремих організацій та держави загалом. На нашу думку, варто було б також приділити увагу дослідженню співвідношення стратегічного планування та прогнозування у нормативно-правових актах.
2. У другому розділі досліджуються методологічні засади стратегічного планування та прогнозування, зокрема, технології та методи стратегічного планування політико-правового розвитку (підрозділ 2.1). Авторка вперше подає детальний аналіз історичних та сучасних підходів до здійснення стратегічного планування, детально розглядає

пропозиції зарубіжних вчених та надає свої рекомендації щодо адаптації даних підходів до процесів стратегічного планування політико-правового розвитку України. У даному контексті було б доречним також здійснити спробу уніфікації системи технологій та методів стратегічного планування в залежності від конкретних підходів. Авторкою було надано дані пропозиції в процесі аналізу кожного з підходів, проте для зручності використання практичних результатів дослідження було б можливим подати таку систему в уніфікованому форматі наприкінці підрозділу.

3. У розділі 3 аналізується низка чинників, які мають вплив на процеси стратегічного планування політико-правового розвитку України (підрозділ 3.2). Зокрема, виокремлюється необхідність адаптації українського законодавства до міжнародних стандартів та вимог. На нашу думку, крім аналізу проблемних чинників, було б доречним надати висновки щодо наявності чи відсутності конкретних вимог міжнародних партнерів щодо здійснення процедури стратегічного планування в Україні.

Зазначені зауваження та рекомендації жодним чином не ставлять під сумнів завершеність результатів та позитивної оцінки дисертаційного дослідження У. В. Мовчан, а мають характер наукової дискусії та спрямовані на уточнення окремих позицій дисертантки.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Мовчан Уляни Валеріївни на тему «Теоретико-методологічні засади стратегічного планування та прогнозування політико-правового розвитку України» є самостійним, завершеним науковим дослідженням.

Зміст роботи відповідає поставленій меті та завданням, результати є актуальними, достовірними та обґрунтованими, а також мають належний рівень наукової новизни та теоретичне і практичне значення для розвитку політології. Враховуючи викладене, дисертаційна робота Мовчан Уляни

Валеріївни на тему «Теоретико-методологічні засади стратегічного планування та прогнозування політико-правового розвитку України», подана на здобуття ступеня доктора філософії відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 19 травня 2023 року № 502), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44 (зі змінами і доповненнями від 21 березня 2022 року № 341), а її авторка – Мовчан Уляна Валеріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

27 лютого 2024

Офіційний опонент:

докторка наук з державного управління
професорка, завідувачки кафедри
публічного управління та економіки
Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського

О. Л. ЄВМЄШКІНА